

Tikai nelaimīgs mākslinieks spēj radīt izstādi. Purvīša balvas kandidāts

Andris Breže

Priekšmeti, kas izcelti no tuvākas vai tālākas pagātnes miglas - slēgtās Staiceles papīrfabrikas, kādreizējā "Sarkanā kvadrāta", bankrotējušās "Krājbankas". Konceptuāla, vērienīga un reizē askētiska – tāda ir mākslinieka Andra Brežes jaunākā personalizstāde "Miera dzīve", kas nominēta arī prestižajai Purvīša balvai.

Neskatoties uz to, ka pēdējo personalizstādi mākslinieks bija rīkojis gandrīz pirms divdesmit gadiem, Breže šajā izstādē atkal sevi apliecina kā izcilu konceptuālās mākslas meistarū, saglabājot uzticību jaunības ideāliem.

Beidzis Lietiškās mākslas vidusskolas Kokaēlniecības nodaļu un Latvijas Mākslas akadēmijas Dizaina nodaļu, mākslinieks ieguvis plašas zināšanas gan mākslas teorijā, gan praksē. Pievērsies vairākām mākslas jomām: grafikai, instalācijai, objektiem, grāmatu ilustrēšanai, glezniecībai, kā arī performancei.

Breže savulaik piedalījies performancēs un akcijās, darbojies plakāta mākslā, kopā ar Ojāru Pēteronu un Juri Putrāmu radījis, paša vārdiem runājot, divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu "Latvijas mākslas fenomenu" - lielformāta sietspiedes tehnikā radītus darbus. Viņu cildina kā izcilu zīmētāju, citi atminas akvareļglezniecības izstādi augstceltnē "Latvija", kur pārāks par visiem bijis tieši Brežes darbs. Astoņdesmito gadu beigās un deviņdesmitie gadi ir laiks, kad Breže aktīvi darbojās instalāciju jomā, kuras tapa, izmantojot atrastus priekšmetus (maizes kastes, velteņi, kapakmeņu fotogrāfijas), dabas materiālus (ogles, malkas pagales, sūnas) un dažādus mehānismus, kas padarīja objektus kinētiskus.

"Smalks", "asprātīgs", "poētisks" ir vien daži no apzīmējumiem, kas Brežem nereti piemēroti. Vai tāda ir arī mākslinieka jaunākā personalizstāde? Andris Breže savu personalizstādi veidojis divās savstarpēji saistītās daļās: "Lai dzīvo miers visā pasaulē!" un "Konstruktīvisma skola". Pirmajai par iedvesmu kalpojusi bijusī Staiceles papīrfabrika, kas nu cienijamo 110 gadu vecumu tik tiešām var vadīt vienā mierā. Šajā ekspozīcijas daļā apskatāms kinētisks objekts "Kāju šūpotājs" jeb parasts krēsls no slēgtās rūpnīcas, kas vairs nav vajadzīgs un "tagad šūpo kājas...". Darbā "Sarkanais kvadrāts" izmantoti papīrfabrikā atrasti gumijas zābaki, kas eksponēti tā, lai būtu redzami burti SK jeb logotips no citas slēgtas, savulaik labi zināmas rūpnīcas. Tā nav nejaušība, jo vienā no "Sarkanā kvadrāta" telpām šodien tiek glabāti latviešu mākslinieku darbi topošā Laikmetīgās mākslas muzeja krājumam.

Otru izstādes tematisko daļu "Konstruktīvisma skola" veido trīs darbi. "Baltais kvadrāts" - mākslinieka "saruna" ar kādu citu savu darbu, proti, Kazimiram Maļēvičam veltīto akmeņogļu "Melno kvadrātu" (1997). "Baltais kvadrāts" sastāv no 160 dienasgaismas lampām un ir kā enerģijas vitamīns, kas izdala siltumu. Turklāt, gaismu strauji izslēdzot, īsu brīdi acu priekšā pazib "melns kvadrāts". Savukārt "Saullēkta mēģinājumu" veido divi darbi, kuru pamatā ir gaismas mirgošanas efekts, ko rada savu laiku nokalpojušās spuldzes, kas nu ieguvušas individualitāti, jo to gaismas impulsi ir atšķirīgi un pat neparedzami.

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Latvijas dekoratīvās mākslas un dizaina departamenta vadītāja Inese Baranovska atzīst: "Pēc ilgākas nozušanas no aktīvās mākslas ainas Andris Breže atkal sevi apliecina kā izcilu konceptuālās mākslas meistarū, saglabājot uzticību saviem jaunības ideāliem. "Bez pagātnes nav nākotnes" - šis vadmotīvs vieno visas izstādes instalācijas. Pamestās, bet no jauna "atklātās" lietas mākslinieks pārvērš savā daudznozīmīgā stāstā. Lakoniski un bez liekvārdības - tādas lielas, baltas un visaptverošas skumjas."

"Konceptuāli tīri, formāli nevainojami, atsaucēm bagāti un asprātīgi darbi," piebilst Laikmetīgās mākslas centra direktore Solvita Krese.

Savukārt pats mākslinieks uzskata, ka mākslas galvenā vērtība ir romantika un... skaitļi. Kāpēc, pēc Brežes domām, tie papildina viens otru?

Kādas sajūtas bija, atklājot savu personālizstādi "Miera dzīve" gandrīz pēc divdesmit gadu pauzes?

Sajūta bija nemierīga, bet nosaukums "Miera dzīve" sasprindzinājumu noņēma.

Vai, uzsākot jaunu darbu, Jums jau ir skaidrs, kādu vēlaties redzēt gala rezultātu?

Sākums ir skaidrs, pārējais noskaidrojas "pa ceļam".

Vai māksliniekam jābūt nelaimīgam, lai spētu radīt? Vai radīšana "pēc pasūtījuma" atšķiras no radīšanas pēc paša iedvesmas?

Protams, taisīt izstādi - tā vienmēr ir nelaime! Tikai nelaimīgs, stūrī iedzīts mākslinieks spēj ar šo uzdevumu tikt galā!

Vai atceraties brīdi, kad sapratāt, ka gribat radīt un būt mākslā?

Kad atklājās, ka nevaru būt jurnieks, jo esmu daltoniķis, kļuva skaidrs, ka tādām redzes invalīdam māksla ir viena no iespējām.

Ko Jūs gribētu mākslā pateikt tādai, pēc kā varētu mākslai mest mieru?

Ņemot vērā izstādes nosaukumu, liekas, ka visu esmu izdarījis.

Vai būt māksliniekam ir romantiski?

Par to nevar būt ne mazāko šaubu!

Kas, Jūsaprāt, ir mākslas galvenā vērtība?

Galvenā vērtība ir romantika + cena. Reizēm gadās, ka skatītājs to romantiku nesaskata, tādās reizēs palīdz skaitļi, tie piesaista skatītāja uzmanību un notur to tik ilgi, kamēr viņš ierauga darba romantiku. Bet reizēm gadās skatītāji, kuri ierauga romantiku pašos skaitļos un kam darbs vajadzīgs tikai kā šo godājamo skaitļu nesējs.